

ЕМІЛЬ ДЮРАН – АВТОР ПЕРШОГО ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ФРАНЦІЇ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 1 (31). Мотрук В., Кустяєв Є. Еміль Дюран – автор першого фундаментального дослідження про Тараса Шевченка у Франції; 15 стор.; кількість бібліографічних джерел – 17; мова – українська.

Анотація. У статті висвітлено питання поширення літературної спадщини Т.Г.Шевченка у франкомовному культурному просторі. Детально проаналізовано нарис про життя і творчість Т.Шевченка літературознавця і перекладача Еміля Дюрана-Гревеля, який був у ті часи найкращим джерелом інформації французів про українського поета.

Ключові слова: національний поет, усна народна творчість, шевченкіана, культурний простір.

*«Шевченко – поет народний у найширшому розумінні цього слова. Слава його перетнула кордони його батьківщини і поширилась по всій Європі»
(Еміль Дюран-Гревель)*

Сьогодні стоїмо на порозі 200-літнього ювілею Тараса Шевченка. Саме час ще раз вшанувати пам'ять великого українського генія в «сім'ї вольній, новій», знову замислитися над його роллю в українській історії, пороздумувати над тими дороговказами, які він для нас залишив. Роль Шевченка у становленні української нації, української літературної мови і його вплив на подальшу історію українства важко переоцінити. Він став батьком нації, символом України, її «знаковою постаттю» [1, с. 19]. «Сьогоднішня Україна, без перебільшення, постала на шевченківському моноліті духу, думки, слова», – зазначив М. Жулинський [2, с. 61]. Актуалізація мудрого Шевченкового Слова в Україні ХХІ ст. «здатна змінити ментальність нашого суспільства [...], давши спонуку до активного захисту й розвитку національних духовних і громадських цінностей» [2, с. 63].

Знаменна дата відкриває широкі можливості для глибшого вивчення невмирущої спадщини Кобзаря. Вивчення його спадщини – невичерпна та багатобічна проблема, яка породила собою багатогалузеву науку «шевченкознавство». Характерною особливістю Шевченкового творчого спадку є синтетичне поєднання скарбів і багатств української народної культури з досвідом світової культури. Як слушно зазначає Л. Мацько, «знаковість найвищої проби» поставила Т. Шевченка поруч із цими велетами національних культур і європейської культури [1, с. 19], причому, у їхній творчості є багато спільних рис. Критик І. Дзюба вбачає спільність Т. Шевченка з геніальним французьким поетом і романістом Віктором Гюго, зазначаючи, що обидва славетні митці все життя боролися за свободу і щастя свого народу [3, с. 2].

У Західній Європі один з перших почав пропагувати спадщину Кобзаря австрійський письменник К. Е. Француз. У нарисі «Українці та їхній співець» він назвав Т. Г. Шевченка поетом «найвищої абсолютної вартості, однаково великим і в політичній поезії, і в ліриці, і в епосі» [4]. Німецькою мовою Шевченка перекладали у різні роки Ю. Віргінія, А. Курелла, Е. Вайнерт, Е. Й. Бах, Г. Ціннер, Г. Роденберг, Г. Гупперт та ін. Англійська мова представила Шевченка для світової читацької громади чи не найбільше. Відомими інтерпретаторами його спадщини були, зокрема, Етель Ліліан Войнич і Віра Річ. Загалом поезії Кобзаря перекладені більш як 140 іноземними мовами світу.

Перейдемо до питання поширення літературної спадщини Т.Г.Шевченка у французькому культурному просторі. Перечитуючи його твори та епістолярну спадщину, приходимо до висновку, що Шевченко був добре обізнаний з французькою культурою. Він дуже любив французьку мову і навіть намагався її опанувати під керівництвом польського студента Демського. З творами французьких письменників Кобзар знайомився головним чином у російських та польських перекладах. Значний інтерес викликали у нього комедії Мольєра, філософські твори Вольтера, інших видатних митців епохи Просвітництва: Монтеск'є, Вольтера, Дідро, Руссо. Захоплювався він романами Ф.-Р. Шатобріана, громадянсько-політичною лірикою А.-О. Барб'є та П.-Ж. Беранже, а з письменників-реалістів йому найбільше імпував Бальзак [5, с. 313].

Щодо входження творчості Шевченка у французьку культуру, то, як зазначає Д. С. Наливайко, воно відбувалося «досить таки уповільнено» [5, с. 227]. Уперше його ім'я назвав у своїй науковій розвідці французький мовознавець Є. Хоєцький. 1876 року в Парижі побачила світ

книжка французького дипломата і славіста барона А. д'Аврїля (Adolphe d'Avril) «*Voyage sentimental dans les pays slaves*» («*Сентиментальна подорож до слов'янських країн*»), підписана псевдонімом «Cyrille». Барон називає Україну «*поетичною та легендарною країною слов'янського світу*», розповідає про «*найславнішого українського поета Тараса Шевченка, сина кріпака й кріпака самого*», і першим подає у підрядковому перекладі уривки окремих його віршів. Чимало зусиль доклали для ознайомлення французької громадськості з поезією Шевченка Луї Леже, який читав у Колеж де Франс лекції про творчість Тараса Шевченка, та Яків Екземпларський, перекладач вірша «І мертвим, і живим...», інших творів Кобзаря [6].

Шевченка також перекладали Фернан Мазад, Софія Борщак, Рене Мартель, Шарль Тіак та інші французькі перекладачі. Д.Дорошенко присвятив йому свою монографію «*Chevtchenko le poète national de l'Ukraine*» (Prague, 1931), а 1933 року вийшла книжка Ілька Борщака «*Шевченко у Франції: Нарис із історії французько-українських взаємин*». Того ж року Роже Тіссеран випустив книгу «*La vie d'un peuple: l'Ukraine*» («*Життя українського народу*»), в якій дав високу оцінку ролі Шевченкового генія [5, с. 314].

Процес освоєння його спадщини на берегах Сени тривав і в повоєнний період завдяки розвідкам і перекладам Луї Арагона («*Intermezzo ukrainien – un Pouchkine de l'Ukraine*» («*Українське інтермецо – український Пушкін*»)) та Андре Мазона (стаття «*Sur Chevtchenko*» у журналі «Europe»). У 1964 р. у Парижі вийшов збірник статей про Шевченка та перекладів його 22 віршів під назвою «*Тарас Шевченко (1814-1861). Життя та творчість*» [6]. Вагомий вклад у популяризацію творчості Кобзаря у Франції внесло українське державне видавництво художньої літератури «Дніпро»; воно випустило низку перекладів його поезій французькою мовою. У 2004 р. у Парижі і Києві видано франкомовну «*Anthologie de la littérature ukrainienne du XIe au XXe siècle*» [7, с. 226-228].

Досліджуючи питання початків французького шевченкознавства, слід неодмінно звернути увагу на перше глибоке дослідження творчості Т. Г. Шевченка у Європі, яким була літературно-критична розвідка французького історика та літературного критика **Еміля-Александра Дюрана-Гревїля** (1838–1903) «*Le Poète national de la Petite-Russie Chevtchenko*» («**Національний поет Малоросії Шевченко**») Цей текст став предметом нашого дослідження.

Доля закинула мешканця південно-французького міста Монпельє у далеку Росію. Викладав французьку мову у навчальних закладах Петербурга, і, опанувавши російську, читав твори відомих російських письменників, а окремі з них перекладав. Французького читача ознайомив, зокрема, з творами видатного російського письмен-

ника І. Тургенєва. Саме Тургенєв порадив Дюрану прочитати Шевченків «Кобзар». Але для того, щоб його прочитати, французу належало вивчити українську мову, і він її вивчив. Творчість «малоросійського» поета Шевченка, її гуманістичне спрямування, його віра в народ, що прагне до свободи, підкупили французького інтелектуала. Вабало його до нього його убоління за долю всіх пригноблених народів «*од молдованина до фіна*», його інтернаціоналізм. Матеріли для статті про нього йому дала С. Ф. Русова, яка саме перебувала у Празі, де друкувався «Кобзар». Празьке видання «Кобзаря» 1876 року послужило для Дюрана джерелом його наукової розвідки.

Нарис з'явився у 1876 році в літературному часописі «*Revue des Deux Mondes*», зорієнтованому на французьку інтелектуальну еліту [8]. Стаття відіграла велику роль у справі популяризації у Франції Шевченкового творчого доробку. Вона стала базою шевченкознавчих досліджень в усій Європі [9, с. 203].

Еміль Дюран розпочинає свій текст з опису України (критик називає її терміном «*Малоросія*»). Пояснює, що колись вона була незалежною державою, а нині входить до складу Російської імперії «*qui se l'est assimilé politiquement depuis environ deux siècles*» – «*яка колонізувала її близько двох століть тому*». Наслідком її політичного поневолення стало те, що мова малоросів (Дюран помилково називає українську мову «*un dialecte slave*» – «*слов'янським діалектом*»), зведена до рівня «*patois*» (місцевого говору) і втратила своє колишнє загальнонаціональне значення. Її заборонено вивчати у школах, не вживається вона і в офіційно-діловій сфері спілкування. Автор зазначає, що чимало культурних малоросів пишуть і розмовляють переважно російською мовою, як от автор все-світньовідомого твору «Мертві душі» Микола Гоголь.

На думку французького критика, Малоросія у літературному плані перебуває в таких самих стосунках з Великоросією, як південнофранцузька провінція Прованс із Францією. Проводячи паралель між Шевченком і двома провансальськими поетами – Містралем і Руманілем, культуролог зазначає, що Шевченко все ж користується незрівнянно більшою популярністю серед малоросів; важливо й те, що твори провансальських митців звернені не до селян, які не володіють французькою мовою, а до освічених французів, які крім французької опанували ще й провансальську.

Популярність Шевченка в Малоросії, за словами автора, має «*un caractère exclusivement populaire*» – «*винятково народний характер*»: навіть селяни знають напам'ять його поезії. Співають їх разом з піснями, почутими від батьків або ж із вуст народних співців – кобзарів. Дюран пояснює це явище тим, що «*Chevtchenko représente pour eux une sorte de résurrection des souvenirs du passé* [...]». *Chevtchenko a créé, tout seul, pour ainsi*

dire, un nouveau cycle. « – «Шевченко є для них поетом, котрий відроджує у пам'яті народу давню усну народну творчість, народну поезію, яка могла з неї зникнути назавжди. [...] Шевченко сам створив новий цикл народної поезії ».

Найціннішою рисою творчого здобутку малоросійського генія критик вважає її нерозривний зв'язок з фольклором. Шевченко виріс із народної творчості, сміливо черпав з неї ідеї, образи, сюжети, ритміку. Він народився і зростав у бідній сім'ї. Бідність не дозволила йому здобути «класичну освіту», таку, яку мали можливість здобути його ровесники-європейці. Якщо б Шевченко її здобув, пише дослідник, то неодмінно втратив би свою «*précieuse intuition des beautés primitives*» – «точне відчуття примітивної краси» народної поезії, і тоді твори, які виходили з-під його пера, були б позбавлені національної своєрідності. Парадоксально, але саме відсутність естетичної освіти дозволила Шевченкові піднести народну поезію до рівня високого мистецтва. В народній творчості він знайшов джерело натхнення. Сюжети, образність, символіка уснопоетичної творчості влилися в його поезію, стали органічною частиною Шевченкового високого поетичного стилю.

Характеризуючи поезію Шевченка як «*нову якість народності*», Дюран порівнює його з Гомером, котрий багато віків тому «*a dû élaborer à peu près de la même façon que Ghevtchenko les matériaux populaires créés par ses prédécesseurs*» – «приблизно так само, як і Шевченко, зумів трансформувати давньогрецькі фольклорні надбання попередніх поколінь на поетичний набуток людства».

Дослідник розвиває тезу про народність Шевченка і зазначає: «*Chevtchenko n'est pas seulement un poète populaire, il est en même temps un poète national*» – «Шевченко не лише народний поет, він ще й поет національний». Він став для малоросів «*une sorte de palladium vers lequel ils se tournent tous en même temps*» – «своєрідним палладіумом, духовним вчителем нації, до якого вони одночасно звертають свої погляди».

Розмірковуючи далі про знаменитий вірш «Заповіт», Дюран припускає, що Шевченків заповіт поховати його в Україні викликаний тим, що поет «... *pressentait que son nom était destiné à grandir encore et que [...] l'histoire de sa vie serait une page de l'histoire de son pays natal* » – «... прозирає у майбутнє і вірив, що його ім'я стане для майбутніх поколінь ще величнішим, а [...] життєвий шлях буде вписаний яскравими літерами в історію рідної країни».

Пророцтво Шевченка здійснилося, і його могила стала місцем паломництва безлічі людей, які приходять сюди з усіх куточків Малоросії. Народне паломництво, свідком якого Дюран, вочевидь, був, асоціюється у нього з паломництвом до маєтку його славетного земляка Вольтера. Але те паломництво вабить до себе головним чином інтелектуальну французьку еліту, натомість до

могили Шевченка приходять пересічні, часто неписьменні, малороси.

Постать і творчість Шевченка Дюран розглядає в контексті історії України (Малоросії). Осмислює Шевченкову епоху, контекст політичного і культурного життя Росії середини ХІХ століття, в якому поставало й утверджувалося Шевченкове самоусвідомлення України, причому робить це з великою симпатією, навіть любов'ю, до України та її геніального сина.

Дослідник задумується над складними процесами, що спричинили підпадання українських земель під владу Речі Посполитої, а потім під протекторат царської Росії, і задається питанням: «*La Russie pouvait-elle résister à la tentation de devenir maîtresse absolue dans ces riches provinces?*» – «Чи могла Росія утриматися від намагання стати абсолютною господаркою багатих українських земель?» Розповідає, як вона знищувала українську державність, що опиралася на принципи свободи і рівності («*ce pays d'égalité et de liberté*»), ліквідовуючи усі демократичні республіканські принципи державного управління (виборність посадовців, міське самоврядування тощо).

За правління Катерини І, разом зі знищенням колицки і центру українського козацтва – Запорозької Січі розпочато процес «*ошляхетнення*» української козацької старшини. Офіційний Петербург прагнув зробити якомога більше українців «*справжніми росіянами*». Між «рядовим» козацтвом і його «ошляхетненою» верхівкою було встановлено межу, і вона викликала велике невдоволення пересічних козаків. Вірогідно, Вірогідно, закріпачення селянства неминуче призвели до «*деморалізації малоросів*», до втрати ними «... *tout esprit d'initiative, même au point de vue des intérêts matériels*» – «...заповзятливості, ініціативності у вирішенні власних справ, навіть у справі економічній».

З'ясовуючи її наслідки, Дюран інколи вдається до помилкових аргументів. Так, він дорікає малоросам, що, володіючи родючими землями, не розвинули українську торгівлю, і вона перейшла до рук чужоземних купців. Ставить їм також у докір, що, підпавши під владу іншої держави, заспокоїлися і не робили спроб «*conquérir à son tour par l'intelligence, par les services rendus, le pays qui était son maître*» – «у свою чергу підкорити її своїм розумом чи якимось служінням...». Це, звісно, хибна точка зору, адже саме українці упродовж кількох століть здійснювали благодійний вплив на розвиток російської культури, науки й освіти, і цей факт усвідомлювали російські діячі культури та науки. Зрештою, Дюран і сам це визнає трохи нижче, наприклад, зазначає, що Києво-Могилянська академія була єдиним вищим навчальним закладом на всьому імперському просторі від Білого до Чорного моря, а її вихованці прищеплювали на російський ґрунт західноєвропейські ідеї та культурні здобутки.

За Дюраном, реальні умови життя малоросів після втрати ними незалежності, несправедлива антиукраїнська політика Москви суттєво погіршили їхню ментальність, спричинили появу негативних рис характеру. Справжню вдачу малороса, на його думку, можна відкрити двома способами: глибоко заглянути йому в душу, що увібрала в себе тугу за волею, ненависть до гнобителів, або ж ознайомитись з його чудовими поезіями (він, звісно, має на увазі передусім поезію Шевченка).

У другому розділі Дюран подає його життєпис, причому доволі об'єктивний, позбавлений будь-якої тенденційності. У третьому розділі, повертаючись до питання трактування Шевченкового генія, твердить, що в його духовному складі емоційне начало превалює над інтелектуальним. Вдруге пояснює це тим, що Шевченкова творча особистість сформувалася під значним впливом народної культури. Кілька спогадів дитинства, кілька розповідей старих людей надихали його на створення поезій героїчного змісту, вельми близьких до кобзарських дум та історичних пісень, які часто слухав у дитинстві. Вплив на Шевченка народних історичних пісень і дум ілюструє фрагментом поеми «Гамалія» у власній вільній інтерпретації. Зазначає, що у дусі її стилі дум і народних пісень написано початок поеми – плач полонених козаків у Скутарі. Козаки плачуть від туги за Україною, звертаються до рідного моря і вітру, і просять, щоб не дали їм загинути на чужині. Очолювані отаманом Гамалією козаки вирушають на допомогу ув'язненим побратимам і визволяють їх з полону. Критик підкреслює: «*Chevtchenko n'avait pas seulement la figure d'un vrai Cosaque, il en avait aussi l'âme*» – «Шевченко був не лише схожий на справжнього козака, він і душу мав козацьку».

За Дюраном, Шевченків талант проявився з усією силою у чудовій поемі на історичну тематику «Гайдамаки» («*Les Haïdamaks*»). Є підстави вважати, що він володів інформацією про гайдамацьке повстання 1768 року, коли хвиля народного гніву охопила широкі верстви населення Правобережжя України. А з Шевченкової поеми дізнався, що гайдамаки боротьбу проти поневолювачів називали «святим ділом» і готувалися до повстання, як до свята.

Епізод освячення ножів, попри те, що він відтворює «*le sombre tableau d'une « bénédiction de poignards pour cette nouvelle Saint-Barthélémy*» – «сумну картину освячення ножів для нової Варфоломійської ночі», дослідник вважає одним із найкращих епізодів поеми. Різню, яку вчинили гайдамаки в Умані, порівнює з Варфоломійською ніччю у Франції, що призвела до загибелі десятків тисяч протестантів-гугенотів від рук католиків. Разом з тим зазначає, що уманську «Варфоломійську ніч» вчинив «*le peuple exaspéré*» – «народ, доведений до відчаю».

Згадаймо, що й сам Шевченко проводив паралель між Колівщиною і Варфоломійською ніччю: «*покійні земляки нітрохи не уступали якій хочете європейській нації, а в 1768 році Варфоломійську ніч і навіть першу французьку революцію перевершили*» [10].

Головним винуватцем уманської різни Дюран вважає ватажка гайдамаків Гонтю, саме він «*...abreuve dans des flots de sang sa haine contre les Juifs et les catholiques*» – «...тонить у крові свою ненависть до євреїв і католиків». Автор переповідає епізод вбивства Гонтою своїх синів, що є фактично кульмінаційним у поемі: «*Gonta, fidèle à son horrible serment, tue ses deux fils de sa propre main – Vîrний страшній клятві, яку він дав, Гонта власною рукою вбиває двох своїх синів*».

За словами дослідника, попри криваві картини в поемі, вона все ж пройнята глибокою людяністю, гуманізмом. Розвиваючи цю думку, Дюран характеризує Шевченка як людину, у характері якої дивним чином поєдналися «*tendresse*» – «ніжність» і «*rudesse*» – «жорсткість».

Французький дослідник виокремлює одну з центральних тем творчості Шевченка – тему трагічної долі жінки у тогочасному кріпосницькому суспільстві. «Такого полум'яного культу материнства, – писав М. Г. Рильський, – такого апофеозу жіночого кохання і жіночої муки не знайти, мабуть, ні в одного з поетів світу [11, с. 23]. Критик цитує Шевченка: «*Серце моє розривається від одного лише погляду на них. Господи, додай моїм віршам своєї божественної сили, щоб вони запали в людські серця і зробили їх милосерднішими, щоб їх очі наповнились слізьми жалю, співчуття до цих нещасних. Допоможи мені скерувати їх на шлях праведний, на шлях добра, любові до Тебе і до ближнього*» [8].

Далі він аналізує поеми, у яких розвинуто цю тему, порівнює їх персонажів. Якщо Катерина покинула народжену від москаля дитину і наклала на себе руки, то обезчещена наймичка Ганна з іншого однойменного вірша віддала життя своєму синові, виховала його достойною людиною. Дюран характеризує цей вірш як: «*... un drame poignant qui, lu dans l'original au moins, laisse dans l'âme une impression durable et profonde. C'est que l'exécution est en parfait accord avec l'idée première de l'œuvre, et que cette idée première elle-même est une trouvaille de génie*» – «... гірку драму, яка хватає за душу і залишає в ній глибоке і тривале враження» [8]. Наголошує, що задум автора – геніальна знахідка і він зумів чудово втілити його у вірші.

В останні роки життя Шевченко широко застосовує біблійні сюжети, образи, переосмислюючи їх в «подражаннях» і оригінальних віршах. Значущий вираз це знайшло в поєднанні сакрального культу Діви Марії з «культом» упослідженої покровитки в соціально-філософській поемі «Марія». Дюран пише: «*Chevtchenko a eu l'audace de traiter avec cette simplicité naïve le plus grand événement de*

l'histoire de l'humanité, nous voulons dire la naissance du Christ» – «Шевченко не побоявся дати «земне» трактування найвизначнішої події в історії людства – релігійної легенди про народження Ісуса Христа від Непорочної Диви Марії» [8]. Поклавши в основу поеми традиційну фабульну канву про євангельську Марію, «... створює власний літературний образ «земної» Марії – сирітки, наймички, покритки, мужньої матері Христа-бунтівника» [8]. Шевченкова оповідь носить виключно «олюднений» характер, «*sans aucune trace de merveilleux*» – «без будь-якої ознаки чудесного, надприродного» [8].

Доказом оригінальності Шевченкового трактування образу Пречистої Диви є, на його думку, те, що в «Свангелії» їй відведено «*un rôle effacé et passif*» – «пасивну, позбавлену індивідуальності роль», натомість Шевченко зображує її активною, діяльною жінкою і матір'ю. Микола Зеров зазначає з цього приводу, що поета «зовсім не цікавить руйнування євангельської версії. Йому треба, щоб Мати Божя була «покритка» (...), бо тоді йому легше уподібнити її до тих страждених образів жіночих, які його поезія одягла найбільшою ніжністю, оповила найзворушливішими словами» [12, с. 174].

З погляду християнського догматичного богослів'я, концепція Шевченкової «Марії» «цілковито еретична», і, як зазначає критик, «...*l'on devine combien cette manière de considérer les choses a du blesser l'orthodoxie religieuse, réveiller par conséquent les susceptibilités de la censure*» — «цілком закономірно, що таке «занадто вільне» потрактування канонічного тексту викликало негативну реакцію з боку Православної Церкви, а також призвело до труднощів із проходження цензурування». Так воно насправді й було. Церковники обзивали Шевченка «хулителем пречистої Божої Матері» і закликали його «молитися, щоб Бог простив йому ганебні його писання» [13]. Царська влада по своєму покарала Шевченка за його «богоухольство» та «інакомисліє»: вірші, які своїм філософським і політичним змістом були здатні «голосно пролунати» за рубіжем Російської імперії і викликати до неї негативне ставлення, видали окремою книгою [14].

Гідній подиву популярності Шевченко завдячує коротким ліричним віршам елегійного характеру — переспівам народних ліричних сюжетів. Йдеться про Шевченкові «думки», які поет активно розробляв у поезіях періоду заслання («Якби мені черевика...», «І багата я...», «Закувала зозуленька...» та ін.). Дюран пропонує читачеві свій вільний переклад типового вірша цього жанру

— «Нащо мені чорні брови...» — монолог безталанної дівчини-сироти, яка нарікає на свою нещасливу долю.

Розглядає критик і короткі вірші описового характеру, створені переважно у перші роки заслання. «Садок вишневий коло хати» — восьмий вірш у Шевченковому циклі «У казематі». Дюран долучає до вільного перекладу вірша спогад Тургенева про враження, яке на нього справив Шевченко під час його читання:

«*Nous trouvâmes en lui, ce jour-là, manifesté extérieurement, son génie poétique, avec toute la mélancolie, la tendresse et la douceur qui sont le fond du caractère petit-russien*» — «У ту мить його творча досконалість разом із задумливістю, м'якістю, лагідністю, що лежать в глибині душі кожного малороса, знайшли своє зовнішнє вираження» [8].

Дуже сподобалася культурологу соціально-побутова поема Т. Шевченка «Мар'яна-черниця», і, щоб «відкрити читачеві очі на цікаву творчу манеру Шевченка», приводить у своїй інтерпретації її текст. Зробив це ще й тому, що його початок є яскравим підтвердженням даних про українське кобзарство, зокрема про кобзаря Остапа Вересая, що їх зібрав і висвітлив у часописі «Revue des Deux Mondes» (15 червня 1875 р.) історик і культуролог Альфред Рамбо.

Дюран зазначає, що у цьому вірші могутній поетичний талант Шевченка проявився з усією силою: «Ця майстерно, «по-гомерівськи» побудована мізансцена вірша, ця розмова кобзаря з дівчатами, ця звичайна історія кохання з неясною розв'язкою, яка безліч разів траплялася в усі часи і в будь-якій країні, ця епічна розповідь кобзаря, що переривається його повчанням слухачок та миттю смутку від думки про молодість, яка давно вже минула, — все це є ознакою чудової поезії» [8].

Наприкінці нариса критик зазначає, що досліджені ним епічні (героїчні) поеми Шевченка можна віднести до «вищого поетичного жанру», але, якщо припустити, що його творчому спадку загрожуватиме зникнення, і потрібно вибрати один-єдиний, який гарантовано збережеться у пам'яті людей, то ним мала би бути поема «Мар'яна-черниця» «*comme (...) le spécimen le plus gracieux de la poésie petite-russienne*» — «що є найвитонченішим зразком їхньої поезії».

Закінчуючи нарис, Дюран підкреслює: Шевченко «такий великий поет, що слава його перейшла кордони і поширилася по всій Європі».

Це осмислення творчої спадщини українського генія, який оспівував і боровся за високі й благородні людські ідеали, суголосне з оцінками мільйонів шанувальників Кобзаря на всій планеті.

Література

1. Любов Мацько. Тарас Шевченко як знакова постать у полі лозі національних культур/ Любов Мацько // Дивослово. – 2014. – № 2. – С. 19-24.

2. Жулинський М. Шевченкознавство: стан і перспективи / Микола Жулинський // Слово і час. – 2004. – № 3. – С. 61-69.
3. Дзюба І. Тарас Шевченко і Віктор Гюго / Іван Дзюба // Дивослово. – 1997. – С. 1-6.
4. Кириченко Раїса. Тарас Шевченко і Франція: до історії франко-українських культурних взаємин. [Електронний ресурс] – Режим доступу : // <http://www.ualogos.kiev.ua/fultext.html?id==1945>.
5. Наливайко Д.С. Французька література і Т. Г. Шевченко / Д. С. Наливайко // Шевченківський словник у двох томах. Том 2. – К. : Головна редакція УРЕ, 1976. – С. 313-315.
6. Кравців Б. Світова слава Шевченка. Переклади з Шевченка на мови народів світу. – Шевченківський альманах. – Електронна бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.Google.com.ua/>.
7. Наливайко Д. С. Шевченко у французькій критиці та перекладах / Д. С. Наливайко // Шевченко і світ. Літературно-критичні статті. – Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1989. – С. 226-253.
8. Durand Emile-Alexandre. Le Poète national de la Petite-Russie Chevtchenko // Revue des Deux Mondes, tome 15. – 1876. – 15 Juin. – P. 919-944. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://fr.wikisource.org/wiki/Le_Po%C3%A8te_national_de_la_Petite-Russie.
9. Погребенник Ф. П. Дюран / Ф.П.Погребенник // Шевченківський словник у двох томах. Том 1. – К. : Головна редакція УРЕ, 1976. – С. 203.
10. Т.Г.Шевченко. Прогулка с удовольствием и не без морали [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rulit.net/.../progulka-s-udovolstviem-i-ne-..
11. Рильський М. Т. Поезія Тараса Шевченка. – К. : Радянський письменник, 1961. – 66 с.
12. Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. // Зеров М. Твори: В 2 т. – К., 1990. – Т. 2. – С. 4-245.
13. Дмитро Степовик. Тарас Шевченко і українське православ'я [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nte.etnolog.Org.ua/zmist/2004/№3/Art05.htm>.
14. Надточій О.Л. До історії цензурних заборон творів Тараса Шевченка (1861–1900). [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?Act=article=334>.

Виктор Мотрук, Евгений Кустяев

**ЭМИЛЬ ДЮРАН – АВТОР ПЕРВОГО ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ
О ТАРАСЕ ШЕВЧЕНКО ВО ФРАНЦИИ**

Аннотация. В статье исследуется проблема популяризации литературного наследия Т. Г. Шевченко во франкоязычном культурном пространстве. Дан детальный анализ очерка о жизни и творчестве Т. Шевченко литературоведа и переводчика Эмиля Дюрана-Гревилья, который был в те годы наилучшим источником информации французов об украинском поэте.

Ключевые слова: национальный поэт, устное народное творчество, шевченкиана, культурное пространство.

Viktor Motruk, Eugene Kustyaev

**EMILE DURANT –THE AUTHOR OF THE FIRST FUNDAMENTAL RESEARCH ABOUT
TARAS SHEVCHENKO IN FRANCE**

Summary. The article deals with the question of spreading T.H. Shevchenko's literary heritage in French cultural space. There has been analysed the essay on the life and creative work of T.H. Shevchenko by Emil Duran-Grevil who was the best source of information to French people about the Ukrainian poet.

Key words: national poet, folklore, works of and about Shevchenko, cultural space.

Мотрук Віктор Петрович – доцент кафедри прикладної лінгвістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Кустяев Євген Борисович – викладач кафедри прикладної лінгвістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет».